

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar
Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt XVII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO
1546.

CAPVT XVII.

- I. Mors Lutheri, eiusq; coniunctio cum Mel. cū
fæda discipulorum distractione.
- II. Casar Protestantes proscribit & vi in ordi-
nem redigit.
- III. Calumniæ Flacianorum in Melancht. Comi-
tia Augustæ, & consultatio inter Cath. &
Protest.
- IV. Casaris cum Mauritio colloquium de Con-
cordia.

I.
Lutherus
moritur.
Melancht.
consterna-
tio.
*Selnec. in
hist. Conf.
pag. 60. b.*

Eius fune-
bres pro
Luth. con-
ciones.
*Extant to.
12. VVit p. 46.
465. & 468*
Qualem
cōiunctio-
nem Me-
lanchthon
cū Luthero
habuit.

INTEREA Lutherus 18. Febr. mortuus est
Inlebij, quo per Comites Mansfeldicos e-
uocatus erat ad dirimendas cōtrouersias, quæ
de finibus inter eos agitabantur. Melanch-
thon acceptis de obitu Lutheri litteris vehe-
menter consternatus fuit. Proditum est à Lu-
theranis, eū in auditorio publico fufis vber-
tim lacrymis in hæc verba prorupisse: Occi-
dit, occidit; cecidit auriga & currus Israelis;
Reuerendus pater Lutherus. Deus nostri mi-
sereatur. Ad quã vocem magnus horror to-
tum auditorium occupauit. Funus VVitten-
bergam deductum; atq; id insigni cum pom-
pâ quidem, cuius similem ætas ista non vidit.
In sepulturâ Pomeranus germanicam con-
cionem habuit, Melanchthon latinam; quæ
vtraque typis cōtinuò diuulgata fuit. Tam-
etsi verò Melanchthon ad Sacramentarios
iam defecerat, Lutherum tamen magnis en-
comijs ornauit; tanquam virum diuinitus
missum, vt hanc, quam in mundo videmus,
religio-

religionis & rituum mutationem induceret. ANNŌ

Ita liquidem multis annis vnà vixerunt, vt 1546.

licet dissentirent in multis, alter tamen alterius errores & vitia dissimularet; ne si glificens animorum dissidium in publicam distractionem erumperet, ea res causæ, quam agebant, detrimentum afferret. Itaque genij, morum, sententiarum & iudicij discrepantiam, quæ fuit inter eos non exigua, quodam externæ coniunctionis operimento velabant. Quanquam res ad eum modum, celari non potuit, quin Luthero mortuo, discipuli ipsius à Melanchthone, velut secessionem factam publicè diuellerentur: Quos & ipse vicissim ceu turbatores Ecclesiæ satis duriter & acerbè fuit infectatus: Quà de re fortè suo loco plura dicemus. Nec à Melanchthone solum dissidebant isti, sed & inter se deinceps variè sunt tumultuati. Certè Lutherus, dum vixit, vel autoritate suâ, vel austeritate multos compescuit, qui post obitum ipsius Lutheranam gentem, velut truncû sine capite, in varias factiones miserandum in modum distraxerunt; tantumq; lolij creuit & Zizaniorum ex sparsò Lutheri semine, vt miserabilis esset & detestanda Ecclesiæ Lutheranæ facies; quâ ex istis quidam in hunc modum describit.

Luthera-
nismus fœ-
de distra-
ctus:

Selnec. ibid.

Obitum, inquit, huius prophetæ nostri, & postremæ ætatis Eliæ, quanta mala subsequuta sint, nouimus & experti sumus: bella interna; & bella externa adhuc durantia, motus, simultates, calumniæ, diffidentia, odia

ANNO
1546.

irrecónciliabilia, discordiæ, corruptelæ, portéta opinionum, imprimis de personâ Christi, & de Cœnâ Dominicâ blasphemarum, motarūq; à Sacramentarijs Calvinianis: item mutationes, translationes, confusiones, Epicureismus, perfidia, cōtemptus Christi, verbi, & fidelium ministrorum: plurimorū etiā apostasia, inconstantia, leuitas, Truncus sine capite, infidelitas, serpens nutritus in sinu, ingratitude. Et quis scelera omnia referat in doctrinâ saltem, & in ordine docentium? ne dicamus de vita, & alijs statibus, politico & œconomico; vbi verè omnia sunt hominum tenui pendentia filo, & velut umbraculum in vinea, & tugurium in cucumerario; & Deus factus est actus. Hæc ille: Sed missis ijs, ad Melanchthonem reuertamur: Quem non diu post germanici belli tempestas VVittenberga cum reliquis Professoribus exulem fecit.

Cæsar cogitat armis visitare Protestantes.

II.

Cæsar enim, cū Protestantes animaduertet indies fieri ceruicosiores, inobedientiâ eorum, & quas Catholicis intulerant multiplices iniurias, iustis armis vindicare decreuit. Quam rem hoc anno 1546. & initio sequentis executus est, eosque contracto exercitu armis perdomuit, & dissoluto fœdere, quo se Principes & Ciuitates in ipsis Imperij visceribus arctissimè cōiunxerant, Ioannem Fridericum Electorem, & Philippum Habsburgiensem Landgrauium fœderatorū duces in potestatem redegit: Quæ res quomodo gesta sit, historia-

Ab eo pro-
scribuntur.

istoriarū monumēta testantur. Fuerunt initio ANNO
 proscripti, quos diximus Elector & Lādgra- 1546.

uius Edicto publico: Quod cum promulgatū
 esset, Mauritius Saxoniae Dux mandatu Cæ-
 faris Electoris prouincias inuasit, & VVitē-
 bergam imprimis, quæ præcipua ciuitas est
 Electoratus Saxonici, conatus est occupare.

Hoc nego-
 tiū Mauri-
 tio deman-
 datum.

Erat id temporis Elector in castris Protestā-
 tium ad Danubium: Et quia longius aberat à
 ditionibus suis, tueri subditos aduersus Mau-
 ritium non potuit: cumq; de periculo VVit-
 tenbergensium admonitus esset, mandauit
 Academicis, vt cederent necessitati, & suspē-
 sis lectionibus ad tempus migrarent alio, do-
 nec hæc tempestas defæuisset. Ita Vniuer-

Saxo Wit-
 tenbergen-
 ses de peri-
 culo admo-
 net.

sitas omninò dissipata fuit & Professo-
 res fuga dilapsi sub initium Nouembris alio
 concesserunt. In ea trepidatione Melanch-
 thon collectum gregem scholasticum lōgius
 abducere cogitabat: Sed cū egressi essent op-
 pido, seq; viderent ad locum destinatum sine
 præsentia rerum & vitæ periculo non peruen-
 turos, societas illa conuerso itinere dissoluta
 fuit; & quilibet cōmodo suo in tutum secef-
 sit. In hac fuga Melanchthon Serbestum ve-
 nit, quæ ciuitas est Principum Anhaltinorū;
 vbi cōmoratus est, donec Cæsar ex istis par-
 tibus cum exercitu victore discessit.

In ep. ad
 Cam. p. 587.

Melanch-
 thon cona-
 tur schola-
 res abdu-
 cere.

Melanch-
 thon Serbe-
 stum fugit.

Cam. in vit.

Mel. p. 257.
 Brandebur-
 gici cura in
 sopiendo
 bello.

Sub initium verò belli, cum Cæsar ad In-
 golltadium in castris Protestātium impetum
 sustinuisset, non defuerunt viri Principes,
 quorum præcipuus erat Elector Brandebur-

ANNO
1545.

Negotium
componen-
dæ pacis
Melanch-
thoni de-
mandatur.

Melanch-
thonis re-
sponsum.

Suadet Cæ-
sari obtem-
perandum.

Concilium
reijcit.

gicus Ioachimus, qui compositione dirimi bellum cuperent, & Saxonem atq; Landgraviium honestis cōditionibus in Cæsaris gratiâ restitui. Quamquam verò hi principio, cū exercitum adhuc coniunctum haberent, insignem sanè atq; instructissimum, animis odio atq; iracundiâ flagrantibus, actionem de pace simpliciter respuebant; postea tamen, cū fractus esset primus impetus, & res Protestantium inclinare viderentur, ad mitiora cōsilia ventum fuit. Et quidem ad Melanchthonē missa fuerunt scripta quædam, in quibus pacis cōditiones ruditer erant delineatę, petitumque vt sententiã suã de ijs exponeret. Respondit ille, ante omnia videri laborandū, vt Cæsaris animus quoquo pacto mitigetur; à quo spes sit, Principum quorundam interuentu, ac deprecatione pacem obtineri posse, si debitã cum reuerentiã negotium agatur. Futurum interim sine dubio, vt fœderis Smalcaldici dissolutionem vrgeat Cæsar: quam nonnulli forsã impedituri sint ad extremum vsque: Quã in re difficultas futura videatur. Erat in conditionibus & hoc scriptum inter cætera, vt religionis controuersię reijcerentur ad Cōcilium; nec quisquam deinceps aduersarię partis dogmata condemnaret, ante legitimam causę cognitionem. Id verò caput Melanchthon improbavit, neutros asserens debere, vel omninò posse ad huiusmodi conditionem obligari. Iam & illud in conditionibus habebatur; Causas politicas à negotio reli-

religionis disiungi oportere: Quod Melanchthon sapienter & rectè positum esse censuit; nec omninò decere, vt ista inter se permisceantur. Protestantes enim multa per Germaniam violenter egerant, & præter iustitiæ formam, Imperijque decreta. Eiecerant è ducatu paterno Henricum Brunsvici Ducem Catholicum, eiusque ditiones occuparant armatâ manu: Imò Ducem ipsum, sua iustis armis repetentem oppresserant, atque etiam nū in carcere detinebant: Occuparant per vim Episcopatus, Naumburgensem imprimis, Iulio profligato, qui legitimè fuerat ante sexennium electus: Ecclesiastica bona passim inuasèrant, & pias maiorum fundationes euerterant: turbarant summum Imperij iudicium, quod Cameram appellant: aliaque admiserant id genus quæ præter iustitiæ normam per vim acta, vel primâ luce rationis appareret.

ANNO 1546.
Protestantiū iniqua facinora.

In Brunsvicensem.

In Pflugiu.

In Cameram.

Cæsar igitur tanquam summus in Imperio iustitiæ vindex, ab ijs interpellatus, qui vim patiebantur & iniuriam, cū omnia prius expertus esset, ex officio tandem ad vindicandam oppressorum iniuriam arma cœpit. Eas igitur actiones & controuersias politicas, quæ ad iustitiam pertinebant, Melanchthon à negotio religionis iusto interuallo separandas iudicauit; quibus compositis nihil dubitandum censuit, quin Cæsar animus ad clementiam flecteretur. Hæc & id genus alia, tum quidem inter eos disputata sunt, qui

Cæsar iustitiæ vindex.

Vide Ludovic. Auilla de bello Smalcald.

ANNO 1547. Protestan-
tium perti-
nacia.

compositione negotium transigi, quã armis
maluissent: Sed ea Protestantium erat acer-
bitas & pertinacia, id odium in Pontificem,
in Cæsare, vt sana consilia non admitterent.

Potentia
formida-
bilis.

Itaque per Cæsarem armata manu coercendi
fuerunt, & amolendum scœdus illud Smal-
caldicum, quod ex paruis iniitijs ortum, mul-
torum accessione paulatim ad eam amplitu-
dinem excreuerat, vt potētia Protestantium
omnibus formidabilis esse videretur.

Anno 1547

Cæsar, vbi Saxonem prælio superatum in
potestatē redegit, quod anno 1547. 24. Apri-
lis factum est, victoriam profecutus, quinta

Saxo capi-
tur.

*Chyt. in
Sax p. 481.*

Wittēber-
ga Cæsari
deditur.

Maij V Vittenbergam obsedit, castris in pa-
go Bisteritio positis, qui Vniuersitatis est.

Paulò post, 23. Maij ciuitas dedita fuit; in
quam Cæsar biduo post ingressus arcem vi-
dit, & munitiones, & tormēta. Deinde quinta

Iunij Septemviralem dignitatem cum ad-
iuncta ditione, Ioanni Friderico & posteris

Mauritius
fit Elector.

ablatam Mauritio contulit, Electoris sobri-
no, qui Cæsari cōtra Protestantes in hoc bel-
lo militabat. Huic biduo post Senatus & ci-
ues V Vittenbergenses fidelitatis iuramen-
tum præstiterunt. At Ioannes Fridericus,

*Cam in vit.
Mel. p. 266.*

Filij Saxo-
nis captiui

Academiã

Ienam tra-
ducunt.

cum existis ditionibus captiuus abducere-
tur, filio dedit in mandatis, vt quia V Vit-
tenberga iam in Mauritij potestatem vene-
rat, ipse reliquias colligeret dissipati cœtus

Academici, easque Ienam traduceret, quæ

Thuringiæ ciuitas est ad Salam fluuium si-
ta; in qua per hanc occasionem prima

Acad-

Acad-

Acad-

Academiæ fundamēta delineata potius, quā ANNO
posita fuerunt. Et Ienam quidem nonnulli 1547.
conuolarunt, per filios captiui principis in-
uitati; præsertim ex rigidioribus Lutheri
discipulis ij, qui Flacium Illyricum ducem
sequebantur; à quibus VVittenbergenses
postmodum procaciter & acerbè sunt exagi-
tati.

At Melanchthon, cùm omnia secum ex-
pendisset, VVittenbergam redire maluit ad
stationem pristinam, quàm vt alibi viueret
in eorum consortio, à quibus se multis peti-
tum calumnijs, & petulāter sæpè diuexatum
meminerat. Vocatus igitur vnà cum Pome-
rano, alijsque concionatoribus venit ad con-
uentum Ordinū, quem nouus Elector Mau-
ritius, Cæsare cum exercitu digresso, Lipsiæ
celebrauit ad decimum quintum Iulij, in quo
de religione, deque republica constituenda
deliberatum fuit. Suscepit imprimis religio-
nis instaurandæ curam Mauritius, & Me-
lanchthonem, cæterosque per quam huma-
niter & clementer habuit, nimirum vt ostē-
deret re ipsa, quod contra Smalcaldicos Lu-
theranos arma tulerit in bello proximo, id
non factum religionis oppugnandæ gratiæ;
sed vt iuramenti memor Cæsari morem ge-
reret, inobedientiam quorūdam principum
ex officio vindicanti. Neq; verò religionem
tantum, sed Academijs etiam VVittenber-
gensē & Lipsicā instaurandas omninò cen-
suit, quas armorum strepitus & horror, ceu
turbo

Melancht.
Wittēber-
gam redit.

Chyt. in
Sax. p. 483.
Sleid. li. 10.
Lipsiam
vocatur ad
conuentū.

Mauritii
in eum hu-
manitas.

Mauritius
Vniuersi-
tates re-
staurat.

ANNO
1547.

Cam. in vi.
Mel p. 269.
Lectiones
re. am. ur.

III.

Calumnia
Flaciano-
rum recru-
descit.

Sleid. li. 19.

Comitia
Ordinum
Augustæ.

Luth. ter-
giuersatio.

turbo quidam, miserandum in modum diffi-
parat: Cuius rei cura Melanchthoni cum pri-
mis demandata fuit. Hic igitur ubi VVitté-
bergam redijt, cæteri quoq; professores, qui
magnam partem ad vicinas Marchiæ ciuitates,
velut in portum secesserāt, ex latibulis pau-
latim reuerterunt. Tandem rebus ut cunquē
constitutis, Octobr. die 24. noui principis
auspicijs lectiones resumptæ fuerūt. Et Me-
lanchthon quidem epistol. D. Pauli ad Co-
lossenses initio; paulo post Prouerbia Salo-
monis enarranda suscepit.

Cæterum vix in Vniuersitate docendi fa-
ctam fuit initium, cum vetus illa, de qua nō
semel iam ante diximus, in Melanchtho-
nem calumnia per aduersarios suscitata re-
crudit; quæ belli tempore, cum omnes esse-
rent in communi periculo, non nihil cōquie-
uerat. Et primum quidem rumusculi de eo
subobscuri, post aperti clamores per æmu-
los sparsi sunt, quibus inconstantia passim
& proditæ veritatis accusabatur. Id per hanc
occasionem factum accepimus. Cæsar, con-
fecto bello Saxonico, mense Septembri,
principes & Ordines Augustam vocauit ad
Conuentum, in quo postulatum inter cæte-
ra fuit, ut in causa religionis principes se
Concilij decretis obtemperaturos promit-
terent. Et Catholici quidem hac in re mo-
rem gesserunt Cæsari non grauatim: At Fri-
dericus Palatinus, & Mauritius Saxo Ele-
ctores, non nihil tergiuersati sunt: Cum qui-
bus

bus Cæsar per internuncios humaniter e- ANNO,
 git & benignè, eosque commodis sermoni- 1547.
 bus permouit tandem, vt assentirentur:
 Quâ de re mentem suam ad 24. Octobr.
 principes isti declararunt, eodem die nimi-
 rum, quo Melanchthon cæteri que profes-
 sores in Academiâ VVittenbergenfi, col-
 lecto auditorum cœtu lectiones sunt au-
 spicati; quemadmodum paulò antè dixi-
 mus.

Factum hoc Lutherani per Saxoniam mali-
 gnè admodum interpretabatur, nec secus ac-
 cipiebant, quam si Mauritius euangelij do-
 ctrinam abiecerit, & iugum denuò subierit
 Romani Pontificis, à quo gloriari solent,
 se pridem Luthero vindice liberatos. Huic
 igitur principi, quia se Melanchthon alijque
 nonnulli, desertis Ioannis Friderici capti-
 ui filijs adiungebant, defectionis ab euan-
 gelio & proditæ religionis ab æmulis Ienen-
 sibus, alijsque factionis istius accusabantur:
 Idque mulsitando primum secretisque ser-
 monibus, dum recens erat bellicarum cala-
 mitatum memoria: sed paulò post obscuri
 rumusculi in apertos clamores eruperunt:
 Egerat negotium hoc Cæsar cum Mauritio
 priuatim quidem, & secreto; sed impediri
 non potuit, quin rumor hac de re dimanaret
 in vulgus; quem auide confestim exceperunt
 isti, qui nouum hunc Electorem odio pro-
 sequebatur. Et quia dicere nihil audebant in
 ipsum

Mauritius
 arguitur
 de papif-
 mo ample-
 xo.

Flacianorū
 in Melāch.
 amarulen-
 tia.

ANNO
1547.

Melancht.
duriter in-
crepatur.

Origo no-
minis A-
diaphori-
starum.

Flaciani,
rigidi Lu-
therani di-
cti.

ipsum principem, in professores academicos, aliosque concionatores, qui, relictis Electoris captiui filijs, tergum obuenterant occidēti soli, & orientem venerabantur, odium atque amarulentiam liberius effundebant. Imprimis verò Melanchthonem durius flagellabant præ cæteris; quod cum ipse ceu quidā Elisæus in Eliæ germanici locum surrogatus, hominum opinione familiam duceret, parum vel nihil haberet Lutherani spiritus; imò totus à Lutheri vestigijs in diuersum ire videretur. Ita factum est, vt liuor & odiū, quod in eum conceperant prorsus implacabile, grauius inrudesceret: Quam ad rem non parum attulit momenti iudicium ipsius Melanchthonis de rebus adiaphoris, vel ritibus externis in diuino cultu; de quibus post bellum germanicum inter Lutheranos variè, magnaque cum acerbitate disputatum fuit, sententijs ad eum modum discrepantibus, vt hinc noua distractio nasceretur. Melanchthon enim alijque nonnulli, qui non recusandum asserebant, quin pacis & concordiae studio Catholicæ ceremoniae quaedam in diuino cultu restituerentur, quas ipsi more suo non necessarias quidem, sed nec impias iudicabant; hi, inquam, à Flacianis, quæ rigidorum Lutheranorum factio est, Adiaphoristarum nominabantur; quos isti recipiendis huiusmodi ritibus negare Christum, & causam euangelicam prodere clamitabant. Atq; hæc disputationes ex Comitibus Augustanis, de quibus

quibus paulò suprà diximus, eorumque de- ANNO
creto de religione, originem habuerunt: Qua 1547.
de re, vt hoc loco quædam inseramus, insti-
tuti nostri ratio postulare videtur. Melanch-
thonis historiam scribimus, quæ plena non
erit, nisi fontem aperiamus earum actionum
atque disputationum, quæ porrò deinceps
eum ad mortem vsque duriter exercuerunt.

Cùm Tridentina synodus editis quibus-
dam Canonibus, armorum strepitu turbata
esset, vel Bononiam potius à Pontifice trans- Cæsaris stu-
lata, & res nonnihil extrahenda videretur, dium in
Cæsar in Augustano Comitio de medijs co- instituēda
gitandum censuit, quibus interea temporis, conformi-
tum Concilium maturè discuteret contro- tate reli-
uersas omnes, vtriusque partis animi non- gionis.
nihil coniungerentur, vt scilicet in doctrina
religionis, externoque cultu quædam esset
conformitas, nec alij longiūs ab alijs dissili-
rent: Qua de re dum sollicitè cogitat, prin- Sleid. li. 20.
cipes nonnulli magni nominis, scriptum illi Ei scriptū à
quoddam offerunt, accommodatum huic in- principib⁹
stituto; quod ille Theologis quibusdam cō- offertur.
cordiæ & pacis amātibus examinandum de-
dit. Hi fuerunt, Iulius Pflugius Naumbur-
gensis Episcopus, cui Cæsar nuper admodū
Episcopalem cathedram, Ambsdorffio de- Theologis
turbato restituerat, tum Michaël Sidonius vtriusque
Suffraganeus Moguntinus, & Ioannes Agri- partis da-
cola Islebius Electoris Brandenburgici con- tur exami-
cionator, is ipse, qui hæresin Antinomicam nandum.
(scædum illud monstrum) haustam è Lutheri
scrip-

ANNO
1547.

Eorum in-
dustria.

Item iudi-
cium de li-
bro obla-
to.

scriptis ante decennium produxerat. Neque
verò segniter aut perfunctoriè negotium si-
bi commissum executi sunt ; sed accuratè
summaque fide. Non enim scriptum hoc
modo perlegerunt attentè ; & ponderarunt
singula ; sed & acta perlustrarunt omnium
colloquiorum , quæ iussu Cæsaris ad conci-
lianda dogmata superioribus annis Augusta
primum , post V Vormatiæ , demum & Ra-
tisbonæ habita fuerunt. Quin & librum il-
lum adhibuerunt , quem Cæsar ann. 1541.
Ratisbonæ collocutoribus discutiendum
proposuerat , vt suprâ diximus. His inter
se collatis , cùm omnia diligenter expen-
dissent , responderunt tandem , Libro hoc
modo sanè intelligatur , nihil contineri
Catholicæ fidei contrarium , præter duo
quædam ; quod in eo scilicet & communio
probetur vtriusque speciei , & sacerdotum
coniugium.

IV. Cæsar intellecta Theologorum sententia,
Ann. 1548. Protestantium animos , Mauritij cum pri-
Cæsar cona- mis, pertentandos censuit , & huic instituto
tur priua- conciliandos , priusquam librum hunc Or-
tim Mau- dinibus in confesso proponeret ; ne si pub-
ritium ad licè reclamarent , vt superioribus annis non
cōcordiam femel factum meminerat , noua quædam
inducere. inter Ordines distractio nasceretur. Itaque
duobus Electoribus, Moguntino & Bran-
deburgico in mandatis dedit , vt hac de re
cum Mauritio priuatim agerent , eumque
permouerent quibus possent rationibus , vt
atten-

assensu suo librum auctoritate publica promulgandum, vnà cum cæteris Ordinibus approbaret. Id factum mense Martio, anno 1548. in his Comitijs Augustanis, quæ ex anno superiore in hoc vsque tempus, & porro diutius extracta fuerunt. Et principes quidem, quos diximus, mandatum à Cæsare negotium summa cum industria sunt executi.

Mauritius verò statim sub initium huius actionis suorū instinctu protestatus est, causam hanc non ad se solum, sed ad subditos vnà pertinere, quibus fidem dederit, nullam se religionis mutationem inducturum: Quæ promissionem & Cæsar ipse sub initium belli, datis ad eos Ratisbonâ litteris confirmavit. Itaque si probet librum hunc, Ordinibus ditionum suarum & Theologis incòsultis, non fidem modo, sed & conscientiam suâ in periculo futuram. Respondent principes, Cæsarem, qui fidem summa religione seruare soleat, nihil facturum còtrà, quam promiserit. Deliberationem de statu rerum publico, non ad subditos principum in Imperio, sed ad Ordines in Comitijs cògregatos pertinere: Itaq; negotium hoc auctoritate Cæsaris atque Ordinum in conuentu publico non priuatis subditorum consultationibus tràslegendum. Imò vt sic fiat, cautū esse in Comitijs superioribus, decretūq; inter cætera, controuersias in Germania motas de religione vel definiendas per generale aut nationale

ANNO

1548.

Sleid. li. 21.

Mauritius protestatur de nullitate consensu sui.

Replica Ordinum.

Repètunt decretum superiorū Comitiorum.

Con-

ANNO
1547.

Mauritius
in sua pro-
testatione
perseuerat.

Liber' con-
cordiæ le-
ctus.

Repetit,
adhibendū
consensum
Ordinum
suorum.

Concilium, vel in Comitijs publicis amica compositione sopiendas. Nec aliud nunc agere Cæsarem, quam vt mutua principum consensione, commodaquædam ratio constituatur peragendi cultus diuini; dogmatumq; tradendorum, donec per Concilium omnia definiantur. In hunc finem conscriptam esse ordinationem hanc, prælegendam ipsi mandatu Cæsaris: Quam cum Brandenburgicus Elector probet, Augustanæ Confessioni addictus, causam non esse, cur Mauritius tergiverfetur. Ille, non recusare se, inquit, quin recitari librum audiat; quanquam honore saluo nequeat simpliciter assentiri, nisi de suorum Ordinum consensu; quibus de non mutanda religione fidem dederit. Lectus est deinde liber in priuato trium principum consessu, & varij sermones inter legendum vltro citroque habiti. Huic rei triduum impensum fuit. Cœptum est legi Sabbato ante Dominicam quintam in quadragesima, qui decimusseptimus Martij dies erat, & biduo sequente post Dominicam, decimonono scilicet & vigesimo Martij continuata lectio fuit & absoluta. Mauritius verò, cum audiuisset omnia, repetijt protestationem initio factam, seque negauit assentiri posse, vel probare ordinationem istam, nisi re cum Ordinibus suis & Theologis communicata.

Cæsar verò, cum in primo statim congressu, Mauritius ceu diuerticulum quærens, ad subditos suos & concionatores prouocaret, excan-

excanduit non nihil; quãquam princeps erat omnium longè mitissimus. Videbat enim pro sua prudentia hoc agi per Consiliarios Saxonis, quos istius Consilij autores esse noverat, vt deliberatio de sopiendis controversijs, à Comitijs ad conciliabula, vel arbitrium concionatorum Lutheranae factionis auocaretur. Nec ignorabat, præcipuum inter eos, quorum censuræ liber hic per Mauritium subijciendus erat, futurum Melanchthonem; Quem in actione VVormatiensi & Ratisbonensi durior, & præ cæteris turbulentum inuenerat, vt suo loco diximus; Imò à quo non ita pridem honorem suum in scripto quodã publico grauitè læsum intellexerat; per quem recordabatur & Duces Smalcaldici fœderis incitados, vt in se correptis armis insurgèrent. Neque verò Cæsar, quam in Melanchthonem his de causis conceperat indignationem ad Ferdinãdum fratrem, aliosque religioni Catholicæ addictos principes dissimulauit.

ANNO
1548.
Cæsar protestatione-
offensus.

Eius causa
Melancht.

Ferdinandus igitur, ne Mauritius Elector alijq; Lutherani principes grauius offenderentur, si Cæsar illatam sibi contumeliam seuerius in Melanchthone vindicaret, atq; ita negotium, quod sub manibus erat constituendæ religionis impediretur, duos accerlit è Mauritij consiliarijs, ijsque exponit, in quo periculo versetur Melanchthõ: quod Cæsar nimirum grauitè illi succenseat; & metendum, ne velut hostem illum tradi sibi per

Act. Syn.
pag. 82.
Ferdinandus Mauritium de periculo Melanchth. admonet.

ANNO

1548.

*Ibid. f. 86.*Melancht.
secedit
monitu
Mauritij.

Mauritium postulet: Itaque consultum videri, vt Elector eum ad tempus secedere iubeat ex hominum conspectu, donec Cæsaris iracundia mitigetur. Mauritius vbi hæc intellexit, Melanchthonem confestim per litteras de Cæsaris indignatione facit certior, difficilè sibi futurum asserens vt eum contra tam potentem principem tueatur. Mandat igitur, vt cõsulat saluti suæ, & è luce hominum secedat aliquamdiu, donec tempestas illa tranferit, & paulò mitior à Cæsare spiret aura.

CAPVT XVIII.

- I. *Actio Cæsaris cum Mauritio de Melanchth. grauitèr conquerentis.*
- II. *Responsio Mauritij pro Melanchth.*
- III. *Censura Protest. de libro Augustano. Cath. examen super doct. Melanch. cum aliquot consultat. de negotio relig.*
- IV. *Replica Cæsaris ad tergiuersionem Mauritij. Melanchth. scriptum à Flacianis exagitatam. Cæsaris litera de Melanchth. ex Saxonia deturbando cum responso Mauritij ad Cæs.*

I. **P**ER id tēpus Mauritius Theologos quosdam suos Zviccauiam euocarat, vt quia de religione colloquium putabat instituentum, essent in procinctu, acceptoque mandato Principis protinus euolarent. Hi fuerunt è VVittenbergenfibus Melanchthon, Cru-

Zvicca-
uia conuē-
tus Theo-
logorum.